

Γιὰ νὰ δοῦμε τώρα : Εἶναι ὑποχρεωμένη ἡ Κυβέρνησις, νὰ κάνει δ,τι τῆς λένε, καὶ τόσο διαταχτικὰ μάλιστα, οἱ Κρητικοί ; Κι ἂν ἀκούει σήμερα τοὺς Κρητικούς, δὲ δημιουργεῖ ἕνα ἀκαχὸ προηγουμένου καὶ δὲ δίνει τὸ λεύτερο στοὺς Μανιάτες λ. χ. νὰ σηκωθοῦν αὔριο καὶ νὰ ζητήσουνε νὰ μεταταθεῖ ὁ δεῖνα ἐφέτης, καὶ στοὺς Θεσσαλοὺς μεταὔριο νὰ ζητήσουν τὴν μεταθέσιν τῆν πάφην τοῦ τάδε Ἀρεσπα-

Κι ἂν γίνει αὐτό ; Κράτος τότε δὲν ὑπάρχει πιά, ἀφοῦ οἱ διάφοροι ἐπάλληλοι τοῦ θὰ διορίζονται, θὰ παύονται καὶ θὰ μεταθίσονται ἔχι ἀπὸ τὰ Ὑπουργεῖα μὰ ἀπὸ τοὺς δρόμους— μὲ τὴν στερεότυπη πιά φοβέρα τῆς ἐπανάστασις.

ΚΙ ΑΥΤΟ φαίνεται πὼς σιγὰ σιγὰ θὰ γίνει. Ὅταν ὁ λαὸς βλέπει πὼς ὅλ' οἱ διορισμοὶ γίνονται κομματικοί, ὅταν ὁ λαὸς βλέπει πὼς ἡ Βουλὴ, ἀντὶ νὰ τὸν ἀντιπροσπεύει τὸν ξεμεταλλεύεται, ἐνεργώντας κομματικὰ καὶ γιὰ λογαριασμό τῆς πάντας, κ' ἔχι ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ, δηλ. ὡς ὁ ἴδιος ὁ λαὸς—ὅταν τὰ δεῖ ὅλ' αὐτὰ καὶ τὰ καλοχωνέψῃ, κ' ἔρχηται, φαίνεται, νὰ τὰ βλέπει, δὲν ἔχει νὰ κάνει γιὰ διαρέντησίν του καὶ σωτηρίαν του τίποτ' ἄλλο ἢ ἀπ' αὐτὸ πού κάνουνε σήμερα οἱ Κρητικοί. Θὰ ζητήσῃ δηλ. νάντικαταστήσῃ αὐτοὺς καὶ Βουλὴ καὶ Κυβέρνησις.

Κ' ἔτσι ἡ ἐπανάστασις, πού ἔλοι τὴν λαχταράμην νάρθει εἰρηνικὰ κ' ἀπὸ πάνω γιὰ νὰ γκρεμίσει τὸ σημερινὸ σάπιο καθεστὼς, θάρθει αἰματωμένη κ' ἀπὸ κάτω. Κι ἀλοίμονο τότε στὸν τόπο μας.

ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΙ μὰς τάξανε καὶ κάτ' ἄλλο. Πὼς θὰ ἐνεργήσουν αὐτοὶ μὲ κάθε μέσο νὰ κλειστοῦν τὰ χαρτοπαίγνια πού ἀτιμάζουνε σήμερα τὴν Ἀθήνα καὶ πού ἡ Κυβέρνησις στάθηκε ἀνίκανη νὰ τὰ κλείσῃ, ὅσο πού γινε τὸ ἄγριο αἱματοκύλισμα τῆς περασμένης βδομάδας.

Νὰν τὸ κάνουν κ' αὐτὸ οἱ Κρητικοί. Καὶ καρτεροῦμε νὰ κάνουν κ' ἕνα ἄλλο, ἀκόμα μεγαλύτερο. Ὅταν λευτερωθεῖ πιά γιὰ καλὰ ἡ πατρίδα τους κ' ἐνωθεῖ μὲ τὴν Ἑλλάδα νάρθουνε εἰς νὰ μᾶς λευτερώσουνε καὶ μᾶς ἀπὸ τὸν ἐπίσημο Βουλγαρισμὸ πού λέγεται μικροπολιτικὴ καὶ καταδυναστεύει τὴν πατρίδα μας.

ΑΛΛΟ πάλι τοῦτο ! Ὁ κ. Ἐμπειρικός πούναι, μαθῆς, καὶ Ὑπουργὸς τῶ Νηυτικῶν, παραπονήθηκε στὴν «Ἀκρόπολη» πὼς μερικὸι ἀξιωματικοὶ τοῦ Νηυτικοῦ δὲ δουλεύουνε μὰ γυρίζουνε στοὺς δρόμους καὶ στοὺς κρηφενίδες καὶ τὴν παρακάλεσε νὰν τοὺς συστήσῃ πὼς αὐτὸ πού κάνουνε δὲν εἶναι σωστό.

Ὁ κ. Ὑπουργὸς δὲ θάχει, φαίνεται, χέρια ἢ θὰν τοῦ τάχει δεμένα τὸ κόμμα μὰ τότε τί θέλει καὶ κάθεται στὸ Ὑπουργεῖο, του καὶ δὲν τὸ παραδίνει σὲ κανένα δημοσιογράφου νὰν τοῦ τὸ διευθύνῃ ;

Ο κ. ΣΤΑΝΗΣ φωνάζει πάλι, κοντὰ στ' ἄλλα, πὼς θὰ μεταρρυθμισοῖ καὶ τὸ Ἀρσάκειο. Θὰν τὸν πιστέψουμε μοναχὰ ὅταν πὴν ἰδοῦμε νὰ βγάξῃ ἀπὸ κεῖ μέσα τὸν κ. Μιστριώτη μὲ ὅλη τὴ φέρα του, πού καταντήσανε τὸ Ἀρσάκειο ἄληθινὸ βλακοκρεμῖο. Ὅσο ὑπάρχει Μιστριώτης, Ἰαρκίκας, Φαραντάτος καὶ Σίτα κεῖ μέσα, κ' ἕνας καινούριος Δούθηρος ἀκόμα νάρθει δὲ θὰν μπορέσει νὰν τὸ μεταρρυθμίσει.

δ Γιάννης... μὲ τὸ κοντυλομάχαιρο !

— Δὲν εἶναι τίποτε, βρε παιδιά, δὲν εἶναι.... Μόλις πρόφτασε ὁ γιατρός νὰ πῆ καὶ μπρὸς στὰ μάτια τους περάσανε σὰν ἀστραπή, πηλκλώνοντας κατὰ τὸ βουνό, πεντέξην ζαγάριτα, χωρὶς καλὰ καλὰ νὰ ἰδοῦνε τί ἔνεμο εἶτανε. Γιὰ σκυλιὰ δὲν τοὺς φανήκανε, μὰ οὔτε γιὰ λαγοί, οὔτε γιὰ γάτοι· τί τάχα νάτανε ; κανένας δὲν μπορούσε νὰ τὸ βεβαιώσῃ ! Ὁ μπάρισμα-Στάθης τὸ πρῶτ', σὰν ἔκουσε τὴν τραγικὴν τοῦ ἱστορία, γέλασε μὲ τὴν καρδιά του, βέβαιος πὼς τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα θεριά εἶτανε τσακάλια, πού κατεβήκανε κοπάδι ἀπ' τὸ βουνὸ πάνω στὸ κυνήγι κάποιος καμαρωμένης νύφης !... Ἡ μάννα τοῦ Γιάννη γύρισε σπῆτι μισαποθαμένη, τρελλὴ ἀπ' τὸ φόβο τῆς, κ' ὅλη τὴν νύχτα δὲν ἐκλείσει μὰ τι. Θέλοντας καὶ μὴ ξαγρύπνησε κ' ὁ γιατρός μὰ τι τῆς κ' ἔτσι ξυνὸ τοῦ βγήκε τοῦ δόλιου τὸ πρωτερονὸ κείνο ὑπναράκι τῆς πεζούλας !

(ἀκολουθεῖ)

ΦΙΛΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κολέ μου «Νουμᾶ»,

...Τελευταῖο ἀπ' ὅλα διάβασα τοῦ Ποιητῆ μας τὸ Ἀ' εἶδος «Βιβλία γιὰ τὰ παιδιὰ» καὶ γιὰ μὴ στιγμὴ ἀιστάνθηκα πάλι ὅλη τὴ φούρια τοῦ πρῶτου ἐνθουσιασμοῦ ὅταν πρωτομπήκα στὴ Δημοτικὴ ἐκείνος μάλιστα ὁ πορτάφρος πὸν μιλάει γιὰ τοὺς ἀμμοκοντόρους τῆς πένας (πετυχημένους χαρακτηρισμός !) «πὸν γιὰ νὰ σκάψουνε μὰζι μας παίρνουν τὸ τσαπὶ μὲ γαντιοφορεμένα χέρια», μὲ ἄναψε κυριολεχικὰ, μὲ συνεπῆρε μὲ τὴ φλόγα τοῦ γύφτικου θυμοῦ του καὶ παρακάτου τί θεῖα λόγια εἶναι καὶ να ἱερῆς ἀγανάκτησις ! Ἐγὼ μὰ καὶ ροζωμένα εἶναι ἔμὰς τὰ χέρια μας ἀπὸ τὸ τσαπὶ καὶ γιὰ τὸ τσαπὶ. Χτυπάμε, χτυπάτε μας». Σπάνια πολὺ σπάνια θυμώνει ὁ Παλαμᾶς, μὰ σὰ θυμώνει—δὲν ξέρω πὼς μοῦ φαίνεται—παίρνει ἕνα ἱερὸ μεγαλεῖο. Εἶναι ὁ θυμὸς τοῦ Προφήτη.

Τὰ τραγοῦδια τοῦ Ψυχάρη !... Ἀπὸ τὴν πρώτη στροφή κούλας μοῦ χαμογέλασε γνώριμη ἢ πλατειὰ ψυχὴ τοῦ Ποιητῆ τοῦ «Ταξιδιοῦ». Καὶ τὴν τιμημένη ὑπογραφή νὰ μὴν εἶχανε, φαίνεται ἀπὸ δῶ καὶ μίλλια μακριὰ ὁ μεγάλος τραγοῦδιστῆς τῆς ΑΓΑ ΠΗΣ Τὸ «Τρίφυλλο» ὅλο σπαρταριστὸ ἀπὸ νοῦ καὶ κ' ἀ' ὁ δ' ἰ, μὰ ἡ πρώτη καὶ ἡ τελευταία στροφή μοῦ γόμισαν πὸν πολὺ τὸ μάτι καὶ τὴν Ψυχὴ. Καὶ τὸ δεύτερο μέρος του τί τρυφεράδα πὸν τὴν ἔχει!—ἐκείνη ἡ δεύτερη στροφή μάλιστα ἀγγίζει βαθιὰ τὸ λογισμό. «Ὁραῖο καὶ τὸ «Δίφυλλο» μὲ τὸ φυσικὸ καὶ ἄταχο μέτρο του, σύμφωνο μὲ τὸ νόημα—ἔδῳ τὴ βλέπω χειροκλαστικὰ τὴν παρατήρησιν στὴ σημειωσούλα του,—μὰ κ' ἀπ' ὅλη του τὴ ζωντανὴ δριμύνη μὸν καμὲ ἐντύπωσιν τὸ μαλακὸ καὶ ξαφνικὸ πέσιμὸ του στὸ τέλος. Γιὰ τὸ «Μονόφυλλο» τί νὰ σοῦ πῶ ; Ἀπὸ τὴ στιγμὴ πὸν τὸ πρωτοδιάβασα ἔνωθα σὰ νὰν τὸχα κάπου ἀκουσμένο καὶ δὲ γελοῖονα. Ὑστερα θυμήθηκα στὰ «Ρόδα καὶ Μῆλα» τοῦ «Χάρου τὸ τραγοῦδι». Τὸ ἴδιο μοτίβο ἔχουνε καὶ τὰ δύο. «Ὁποῖος ἀγάπησε ποτὲ του δὲν πεθαίνει», νὰ, ἡ αἰώνια, ἡ μοναδικὴ μελωδία τῆς Ἀρμονίας πού κλείνουνε μὰζι ὅλα του τὰ ἔργα—μόνο πὼς στὸ ἕνα τραγοῦδάκι ὁ Χάρουτας καὶ στ' ἄλλο ὁ Λεβέντης. Τὸ τελευταῖο του μοῦ φάνηκε τὸ δημοτικώτερο ἀπ' ὅλα—σωστὸ τ ρ α γ ο ὄ δ ι. Ἀπὸ τοὺς πρώτους ἴχους του «Παυλὶ, θανάβουμε ἀψηλά...» σὲ πάει σὲ δνειρο. Τὴν ἐπιγραφὴν του μοναχὰ νὰ διαβάσεις φτερόνεται ὁ λογισμὸς σου : «Πέρα πέρα...» Ἡ τέταρτη καὶ ἡ πέμπτη του στροφὴ ἰδίως, λιγώτερο μελωδικὲς ἀπὸ τίς ἄλλες μὰ πὸν στοχαστικὲς, μὲ κάμανε νὰ σηκώσω πὸν ψηλὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μου.

Ὁ Ποιητῆς λέμε γιὰ τὸν Παλαμᾶ μας καὶ καταλοβαίνουμε πὼς εἶναι ἐκεῖνος. Τὸ ἴδιο μπορούσαμε νὰ λέμε καὶ γιὰ τὸν Ψυχάρη μας. Ποιητῆς στὴν πὸν πλατειὰ σημασία τῆς λέξεως. Ἡ ψυχὴ του μοναχὰ εἶναι μὴν ποίησις, κάθε του στοχασμοῦ ἕνα τραγοῦδι. Πρὶν τὸν γνωρίσω στὰ βιβλία του, ἀνοῖγα νὰ γίνεται κουβέντα γιὰ τὸ Γλωσσολόγο καὶ τὸν φανταζόμουνε ἕναν ἔξοδ' ἐπιστήμονα. Δὲν εἶχα ἰδέα ἀπὸ τὸ Μάγο τῶν «Ρόδων καὶ Μῆλων» πὸν στὰ χέρια του κ' αὐτοὶ οἱ πὸν ἔξοδο καρποὶ τῆς Ἐπιστήμης παίρνουνε τόση νοστιμάδα ἀπὸ τὸ μέτρο τῶ λουλουδιῶν τῆς φαντασίας του. Ἡ φιλοσοφία του, ἕνα ἀτέλειωτο τραγοῦδι,—ὅπως τὸ τραγοῦδι τοῦ Παλαμᾶ, μὰ ἀτέλειωτη φιλοσοφία. Καὶ οἱ δυὸ σὲ μιάζονε σὲν ἔσωτερικὸ κόσμον τῆς ψυχῆς καὶ σοῦ ξεδιαλίνουν, ὁ ἕνας μὲ τὸ τηλεσκοπίο κ' ὁ ἄλλος μὲ τὸ μικροσκόπιο, τῶν φάρακα μυστηρίων τῆς. Ὁ Παλαμᾶς σοῦ τὴ δειχνε τὴν ψυχὴν ἕνα ἐρημικὸ ἀστέρι στὰ τρίσβαθα τοῦ θανάτου, πὸν σὲς θαλασσοβόθιστες ἀχτίδες του τρέμουν ὅλα τὰ πάθη τοῦ γέροντος τοῦ Ὄνειου—κῆματα φουσκοκίματα ἀπὸ τῶν πὸν κατεβαίνει ἀπ' τὰ βουνὰ καὶ φέρνει μὰζι ὅλο τὸ δειτρώωνε τὸ ψιθύρισμα κ' ὅλων τῶν πουλιῶν τὸ κελᾶδημα Μυῖς πλάσσης ἀλάκωσις ζωὴ περνάει μὲς ἀπὸ τίς κυματοσυμγόμενες ἀχτίδες τοῦ ἀστεριοῦ καὶ βουίζει στὴ βαθύφωτη ἄρμονία του. Ὁ Ψυχάρης σοῦ τὴ δειχνε τὴν ψυχὴν ἕνα ὀλοτρόφερο λουλούδι θαματολόουδο πὸν μέσα του σπαρταράει ὁ σφυγμὸς ἀλάκωσις τῆς φύσεως. Στὸ σπῆρο του τρέμει ἀκόμα τὸ καρδιοχτύπι τῆς γῆς, στὰ φύλλα του κρυφοαμύγουνται οἱ μουσικὲς ἀνατριχίλλες τοῦ φεγγαριοῦ μὲ τίς φλο-

γερὲς λαχτάρεις τοῦ ἡλίου. Ὅλα τὰ χρώματα κ' ὅλα τὰ γέγραματά τῶν λουλουδιῶν μὲ τὰ δάκρυα τους—ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἀγῆς καὶ τοῦ δειλινοῦ χυμῆνα στὴ βαθύφωτη ἄρμονία τοῦ μέγροντος. Καὶ κλαίει καὶ στεναρίζει τὸ λουλούδι κ' ὁ στεναγμὸς του—στεναγμὸς καὶ κλάμα ὅλης τῆς φύσεως. Ἐτοὶ καὶ στὸ καρδιοχτύπι ἐνὸς ἀνθρωπολόγου γροικᾶς νὰ χτυπάει ἡ καρδιὰ ἀλάκωσις τῆς ἀνθρωπότητος—μέσα του κλαίνει οἱ αἰῶνες οἱ περασμένοι. «Κλαίγῃ, κλαίγῃ Μαρία—Ἐλένη, τὸ κλάμα σου εἶναι κλάμα κοσμικόν».

Ὁχι, δὲν εἶναι ποιητῆς, δὲν εἶναι φιλόσοφος ἐκεῖνος πὸν χάραξε αὐτὲς τίς δλιότερες γραμμὲς. Εἶναι ζωγράφος πὸν αὐτὸς μόνος ξέρε νὰ ζωγραφίζε τίς πὸν λεπτεῖς ἀπόχρωσες τῆς ψυχῆς, εἶναι μουσικὸς πὸν αὐτὸς μόνος ξέρε νὰ τονίζε τὰ πὸν ἀόριστα συναίσθημά της. Ἀδύνατο ἢ φαντασία νὰ δνειρευτεῖ λεπτὸτερο ψυχολόγο. Ἡ ποίησίν του σὰν τὸν αἰθέρα. Ἐτοὶ γαλανὴ καὶ διάφανη, ἔτσι βαθεῖα κα ἀπεραντή.

Πάτρα 20.10.08.

ΜΥΡΙΑΔΑ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΞΩ ΚΟΣΜΟ

Ἡ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ Ἡ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

— Τὸ 1909 θὰ γιορτάσῃ ὁ κόσμος τῆς Ἐπιστήμης καὶ μὰζι τοῦ, πὸν πλατῆς ἀπ' αὐτόν, ὁ κόσμος, πέρα ὡς πέρα, τῶν ἰδεῶν, μὴν γιορτῆ μεγάλη. Τὸ μῆνα Θεριστῆ τῆς χρονίας πού θὰ μᾶς ἐξῆθ συμπληρώνονται τὰ ἑκατὸ χρόνια ἀπὸ τότε πού γεννήθηκε ὁ Darwin. Κι ἀκόμα, τὸν ἴδιο καιρὸ, συμπληρώνονται πενήντα χρόνια ἀπὸ τότε πού πρωτοφάνηκε τὸ ἔξοκωμένο σύγγραμμα τοῦ ἴδιου τοῦ Δαρβίνου γιὰ τὴν ἀρχὴ τῶν εἰδῶν, τὸ σύγγραμμα πού ἔδειξε στὴν ἐντέλεια τὴν ἀλήθεια τῆς θεωρίας τοῦ ζετυλισμοῦ, καὶ τῆς δυνάμης πού μεταμορφώνει τὰ ὄντα, κ' ἔμπασε σὲ νέο δρόμον τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευνα. Τὰ δύο τοῦτα σημαντικὰ γεγονότα, πολὺ πὸν σημαντικὰ κ' ἀπὸ τοὺς πόλεμους κ' ἀπὸ τίς νίκες τῆς πολιτικῆς, ἐτοιμάζεται νὰ τὰ πανηγυρίσῃ, μὲ τὴ λαμπρότητα πού ταιριάζει, ἡ πατρίδα τοῦ Δαρβίνου.

Καὶ μὴν ἄλλη χαρὰ θὰ χαροῦνε, τὸ χρόνο πού θὰ μᾶς ἔρθῃ, τὰ ὠραία γράμματα καὶ οἱ ὠραῖες τέχνες, ὅχι στὴ Γαλλία μοναχὰ, μὰ παντοῦ ὅπου ποτιζονται καὶ δοξάζονται, καθὼς τοὺς πρέπει, τὰ θανάτα λουλουδιὰ τὰ ποιητικὰ. Τὸ Φλεβάρη τοῦ 1909 κλειοῦνε πενήντα χρόνια ἀπὸ τὸν καιρὸ πού πρωτοφάνηκε ἡ «Μιρέγια», τὸ ἀριστούργημα τοῦ μεγάλου προθηγγιανοῦ ποιητῆ, τοῦ Μιστραλ. Μεγαλόπρεπα θὰ γιορταστῇ τὸ πενήνταχρονο τῆς Μιρέγιας. Στὴν Ἀρχὴ τῆς Προθηγγίας θὰ στηθῇ τὸ ἀγαλμα τοῦ Μιστραλ κ' ἔτσι ζωντανὸς ὁ ποιητῆς θὰ παραταθῇ στὴν πὸν τρενὴν τιμὴ πού δόθηκε ἐνὸς ἀνθρώπου νὰπολάσῃ.

Καὶ στὴ Ρουσία γινέκανε χαρακτηριστικὰ πανηγύρια, μὰ καὶ λυσασμένοι καυκάδες, ἀπὸ τὴν ἀφορμὴ τῶν ὀδόντων χρόνων πού ἐκλείσει τὸν περασμένον Αὐγουστο ὁ Τολστόης. Μέσα στοὺς λογῆς φωτισμένους κύκλους τῆς πατρίδας του, κανεὶς δὲ βρίσκεται πού νὰ μὴν ἀναγνωρίσῃ τὴν ποιητικὴν μεγαλοφυΐα του καὶ νὰ μὴν πιστεύῃ πὼς εἶναι ὁ ἐπικὸς συγγραφέας τοῦ «Πόλεμου καὶ τῆς Εἰρήνης», ὁ μεγαλῶτατος λογοτέχνης πού φάνηκε ὡς τώρα στὴ Ρουσία κ' ἕνας ἀπὸ τοὺς πὸν μεγάλους τῆς Εὐρώπης. Μὰ καὶ κανένας σχεδὸν δὲ βρίσκεται πού νὰ παραδέχεται τίς θεωρίες—ὅσο κ' ἂν εἶναι σεβαστὲς

— του φιλόσοφου και του κοινωνικού αναμορφωτή Τολστόη. Και το ξεχώρισμα τούτο ξέσπασε ζωηρά τώρη στη γιορτή του. Πρώτα πρώτα φώναξαν ο φανατικοί απ' όλα τα κόμματα έναντιόν του, γιατί ο Τολστόης τους χτύπησε, με την άραδα, αλύπητα και χωρίς επιφύλαξη, κάθε κύκλο, στους κόσμους της θεωρίας και της ενέργειας, απολυτόφρονες και συντηρητικούς, συνταγματικούς και φιλελεύθερους, σοσιαλιστές κ' επαναστάτες, φιλόσοφους, ποιητές, μουσικούς, τεχνίτες, όλους. Οι Δεσποτάδες με της Ίερής Σύνοδο του τινάζαν ένα δεύτερο άφορισμό. Άπαγορεύτηκε στον κόσμο να διαβάζη τὰ βιβλία του και να λάβη μέρος στο έωβιλαιο του. Ο Τολστόης έλαβε πολλά γράμματα που τότε βριζανε χοντροειδέστατα. "Αναψε ο καυγής μέσα σε δημοτικά συμβούλια, εκεί που συνεδρίαζαν. Τόν πόλεμο τόν άψωσεν ο ίδιος ο Τολστόης με τὰ τσεκουράτα χτυπήματά του. Τελευταία μιλώντας προς κάπιο δημοσιογράφο για τή Δούμα, τήν είπε «γελοία και άηδίστατη». "Εφτασε τούτο για να του ψάλουν τόν αναβαλλόμενο. "Ενας άλλος δημοσιογράφος, που τόν είδε τις προάλλες, τόν παραστήσε «γεροντάκι φστείο, δειλό, και σχεδόν ξεμωραμένο». Από τήν άλλη τή μεριά, τί βροχή άρθρων, μελετών, έγκωμίων, πανηγυρικών, σοφών κριτικών, δοξολογημάτων και παντός είδους φυλλαδίων, βιβλίων, λευκωμάτων, εικονογραφιών από τήν άφορμή της γιορτής του. Το ωραιότερο άρθρο τó έγραψε ο βαθλοστόχαστος και μ' ευρωπαϊκή φήμη συγγραφείας του «Παραβάτης» και του «Μεγάλου Πέτρου» Μερσεκόφσκις, ζωνον άποθεωτικό του πανηγυριζόμενου. Ένοσείται πως ο Τολστόης δέ θέλησε διόλου να λάβη μέρος στη πανηγύρια που οργανώσανε οι θαυμαστές του.

*

Ο Swinburne, ο επίσημότετος μέσα στους ζωντανούς ποιητές της Άγγλιας, τύπως τώρα τελευταία ένα βιβλίο για τήν «Εποχή του Σαιξπήρου» ο Άγγλος, και άκουσμένος όχι μόνο για τή λυρική μεγαλοφυία του, μα και για τήν ούγκολατρεία του, ποιητής ένοσείται πως είν' ένας από κείνους που — αντίθετα με τόν Τολστόη — θαυμάζει άνεπιφύλαχτα τó Σαιξπήρο, και ο ποιητής πολλές φορές σκεπάζει τόν κριτικό.

**

Στο «Mercure de France» δημοσιεύτηκε μετάφραση της μελέτης του περίφημου Κάρλαυλ για τó γερμανό ποιητή και φιλόσοφο Νοβάλη, τó σκοτεινό και δύσκολο, μα ιδανιστικώτατο και άπκλώτατο μέσα σε όλους τούς ποιητές και τούς δημιουργούς της όνειρεμένης — να τήν πούμε — σκίψης. Η μελέτη του Κάρλαυλ φάνηκε στα 1829, κ' έμεινε για πολύν καιρό ή μονακική μελέτη για τó γερμανό ποιητή που δέν τόν προσέχανε και σα να τόν παραμελούσανε, μολοντί τὰ έργα του — όλα σχεδόν μιτοτέλειωτα κομμάτια — τὰ τυπώσανε ο Πιέκ και ο Σλέγκελος, δυό κορυφαίοι του γερμανικού ρωμαντισμού.

Ο Κάρλαυλ, μέσα στη μελέτη τούτη, λέει, άνάμεσα στα άλλα, πως τó σημάδι του άληθινού καλλιτεχνικού έργου, του βαθιού και σημαντικού, είναι πως κρυώνει τόν πολύν κόσμο και κάτι περισσότερο γεννά κάποια άποστροφή! Τά φιλολογικά έργα που σκοπό τους έχουν τή διασκέδαση του κόσμου, χωρίς τίποτα σοβαρότερο, τὰ όνομαζει ο Άγγλος ιδεολόγος σαπουνόφουσκες.

Και μια σκέψη του Νοβάλη: Ο φιλόσοφος κι ο ποιητής δέν ξεχωρίζουν. Το ξεχώρισμα γίνεται με ζημία και του ενός και του άλλου.

K**

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Σημασία της ιδιωτικής ιδιοκυβέρνησης

Έτσι κυβερνήθηκε ή Ρωμισούνη τὰ δύσκολα έκαίνα χρόνια. Κάτω από βαρύ ζυγό, σκιάβη και με τó κεφάλι σκυμένο όχι όμως κι άποκαωμένη, δουλεβε σιγανά κι άφανέρωτα μα άκατάπαρτα κι άκούραστα.

Η ιδιοκυβέρνηση της κοινότητας κάνει όλοι οι κάτοικοι να λογαριάζονται σε μια φραμελιά, ν' αγαπούνε και να φροντίζουνε για τó καλό της κοινότητας νοιώθοντας πως άφτό είναι και τó δικό τους καλό. Ο καθένας θέλει να τόν τιμούνε οι χωριανοί του και προσπαθεί να φανή άξιος για να τιμηθί. Ο Urquhart που μελέτησε τις κοινότητες και τις γνώρισε από κοντά κάνει τούς ακόλουθους στοχασμούς. «Οί Ρωμιοί της Τουρκίας είναι τόσο άφωτισμένοι στην πίστη τους κ' ύποφέρουνε τόσο μαρτυρικά τόν κατατρεμό όχι γιατί έπηρεάζονται από τούς παπάδες και τις δεισιδιμονίες μα γιατί σέβονται τή γνώμη της μικρής τους κοινότητας. Η κοινότητα τούς συνεθέτει τόσο σφιχτά που ο καθένας κοιτάζει πιότερο τó πως θά τόν κρίνουνε οι πατριώτες του παρά τó τί λένε οι νόμοι κ' οι διατάγες».

Ο κάθε κάτοικος ήξερε τί κάνουνε οι άρχοι του και μπορούσε να κρίνη σωστά και δίκαια. Είχε πάντα τó δικαίωμα να κατακρίνη και να διαμαρτυρηθί και γι' άφτό οι άρχοι φροντίζανε να μη δυσχερευόυνε τó λαό. Ο λαός στις πιότερες κοινότητες, όπως είδαμε, εκλεγε ο ίδιος τούς πρωτάρχους του, στα μικρά χωριά ή στις ένορίες, από τὰ καλύτερα και τὰ πιο πλούσια σπιτικά του χωριού του, που μπορούσε καλά να τὰ γνωρίζη και να τὰ κρίνη. Οι πρωτάρχοι πάλι, γνωρίζοντας ο ένας τόν άλλονε, μπορούσανε να εκλέξουνε τούς καλύτερους άνάμεσό τους. Μα κι ά δέν πιτυχαίνανε να εκλέξουν τόν καλύτερο, είχανε πάντα τήν έφοκιά ή να μην τόν εκλέξουνε τόν άλλο χρόνο ή και να τόνε πάψουνε.

Άφτό έκανε και τούς άρχους να γίνονται προσεκτικοί και να κοιτάζουνε τó άληθινό συμφέρο της κοινότητας. Η κοινότητα είχε και τó καλό που έκανε να νοιώθη ο καθένας πως δέν είναι μοναχός του στον κόσμο, πως έχει κι άλλους μαζί του που μπορούνε να τόνε βοηθήτουνε στην ανάγκη. Έκανε τόν καθένα να καταλαβαίνη πως έχει συμφέρο να προκόψη κι ο πλαινός του γιατί όσο πιο λίγοι φτωχοί και δυστυχισμένοι βρισκόντανε στην κοινότητα τόσο και τó βάρος που είχε άπατός του να σηκώση εΐτανε πιο μικρό.

Ό,τι γινότανε στην κάθε κοινότητα με τὰ άτομα γινότανε και άνάμεσο κοινότητες στις συγκυβέρνησεις, γιατί όσο πιο πολλές κοινότητες δυστυχούσανε στην συγκυβέρνηση τόσο πιο πολύ ύποφέρνανε οι άλλες. Το καλό της μιας καλό και της άλλης. Όλοι φιλοτιμιόντανε να κάνουν τήν κοινότητά τους πιο καλή, να έχη καλύτερους δρόμους, καλύτερα σχολεία, καλύτερες εκκλησίες, όπως ο καθένας στο χωριό ήθελε να έχη τó καλύτερο σπίτι, τὰ πιο πλούσια ρουχικά τὰ πιο πολλά ύποστατικά.

Άφτή ή φιλοτιμία από τó ένα μέρος και ή φιλληλιτιά από τó άλλο, φυσικές και τὰ δυό συνέπειες της ιδιοκυβέρνησης, κάνανε τήν κάθε κοινότητα να προκόψη. Έτσι, λέει ο Urquhart, οι κοινότητες είναι ένωμένες άνάμεσό τους με τó δυνατό δεσμό του συμφέρου, της κοινής γνώμης και του άλληλέγγου. Ο καθένας είναι έγρηπτής για τις ύποχρέωσεις του γείτονά του, μπορεί να πάθη ο ίδιος

*) Η άρχή του στον αριθμό 308.

άπό τὰ λάθια του άλλου, και γι' άφτό φροντίζει για τή διαγωγή του και τήν ήθική του. Κανένας δέν χάνει τήν άτομικάδα του γιατί ο χαρακτήρας του κάθε άτομου ξεπλώνεται στο δμαδάισμα, κ' ή έφτυχία όλωνώνε ώφελει ξεχωρα τόν καθένα. Όταν ένας προκόψη οι άλλοι χαίρονται, καθώς και σα δυστυχεί ένας όλοι λυπούνται. Τόν άκαμάτη όλοι τόν περιφρονούνε γιατί είναι σε όλους βάρος, τόν ακοπλερωτή τόνε πιάνουνε γιατί άλλίως ή κοινότητα θά πλέρωνε τὰ χρέη του. Τιμωριέται τó έγκλημα και γιατί είναι έγκλημα μα και γιατί έχει κακά συνακόλουθα για τήν κοινότητα».

Χάρη στην κοινότητα δέ σκορπιστήκανε κείνοι που ζενιτεβόντανε και δέ χαθήκανε για τó Γίνος. Όπου κι άν πήγαινε ο Ρωμιός είχε στο νού του τó χωριό του, τήν κοινότητα, τήν πατρίδα, και πάντα λαχταρούσε πότε να γυρίση πίσω να τιμηθί από τούς πατριώτες του. Γι' άφτό τούς κειρούς εκείνους που οι κοινότητες άμαζάσανε, οι ταξιδιώτες άπορούσανε να βλέπουνε σε κάτι μικρά νησάκια σε κάτι παράμερα βουνά τóση ταξί, τóσο πλούτο, τóση καλοπέραση, ενώ σε άλλα κεντρικά μέρη σε μεγάλες πολιτείες βλέπανε μόνο τή δυστυχία, τήν έρημωση, τόν ξεπεσμό.

Μιάν άνάλογη αντίθεση βλέπεις σήμερα σαν πάς σε μέρη που ιδιοκυβερνιόντανε πριν, μάλιστα στα νησιά της Άσπρης Θάλασσας. Εκεί σε κάθε βήμα θ' άπαντήσης χωριά έλακαιρα έρημωμένα, άρχοντόσπιτα καταστρεμένα και γκρεμισμένα. Έλειψε ή ιδιοκυβέρνηση, οι μεγάλες φραμελιές ή καταστρεφτήκανε θέλοντας να βαστάζουνε τή θέση τους και καταπατάλησανε τήν περιουσία τους στα πολιτικά, ή μην έχοντας κανένα λόγο να υνήσκουνε στον τόπο τους, άφού χάσανε πιά τή σημασία τους, πήγανε στις μεγάλες πολιτείες.

Οι παρακατιανοί που ζενιτεβρήκανε ξέρανε πως δέν είχανε πιά να τιμηθούνε και να ύψωθούνε ά γυρίζανε στην πατρίδα τους κ' έτσι μην έχοντας τίποτα να τούς τρεβά, ξεχάσανε τόν τόπο τους και δέ ματαγυρίσανε.

Κ' έτσι εκεί που θά περίμενε κανείς να δει τήν έφτυχία και τó πλούτο, να θούνη με τή λεπτεριό, βλέπει τή φτώχεια και τήν κακομοιριά. Οι παλιές φραμελιές ξεριζωθήκανε, σκορπιστήκανε και σήμερα βασιλεύει τó ρουσφέτι κι ο βουλευτής μέσα του μπακάλη και του κάπελα.

Άίγα λόγια στο τέλος

Κατηγορήσανε τούς Ρωμιούς, κ' έμεις οι ίδιοι τó πιστεύουμε, πως ούτε να κυβερνηθούνε με σύστημα μπορούνε, ούτε να δουλέψουνε συντροφικά είναι άξιοι. Από κείνα που είδαμε μελετώντας, έτσι στα πεπαχτά, τις κοινότητες, έχουμε τó δικαίωμα να μη συμφωνούμε μ' άφτή τή γνώμη. Καλοκυβερνήθηκαν με τις κοινότητες οι Ρωμιοί και πολυ πιτύχανε οι συντροφισμοί που κάνανε, πρώτοι μάλιστα άφτοι έφαρμόσανε τó συνεργατικό συντροφισμό που πολυ πιο άργά άνακαλύφανε οι Έβρωπαίοι.

Αν τώρα δέ γίνονται τὰ ίδια πράγματα, τó λάθος δέν είναι στο φυσικό της Ρωμισούνης μα στο Έλλαδικό διοικητικό σύστημα. Είναι τóσο έναντιο στα φυσικά της άφτό τó σύστημα που ή Ρωμισούνη, χάνοντας τὰ νερά της, λάτρεψε τó άτομικό μόνο συμφέρο. Δέν νοιώθει τόν έαφτό του ο Ρωμιός άλληλέγγου με τó κράτος, και γι' άφτό ή κυβέρνηση έγινε ή Ψωροκώστανα που όλοι θέλουνε κάτι να της άρπάξουνε, όλοι θέλουνε να ζήσουνε από δάφτη χωρίς τήν παρχμική θυσία, μη νοιώθοντας να της έχουνε καμμιά ύποχρέωση.

Βγήκε τήν ιδιοκυβέρνηση από τó Ρωμιό και τόν ξεκαταστάινε, τόνε κάνει άτομικιστή που μοναχά πως να κάμη τή δουλίτσα του κοιτάζει και να γιομίση τήν τσέπη του. Σαν ιδιοκυβερνιέται όλο και προκόφει. Σύγκρινε τις κοινότητες στην Τουρκία και σ' όλο τó έξωτερικό, δια τήν προκοπή τους, μάλιστα στα μέρη που, σα στην Αίγυπτο, είναι δολότελα λείτερες και διές τί γίνεται στην Ελλάδα και θά νοιώσης. Μα και στην Ελλάδα τήραζε τήν προκοπή που κάνουνε οι λιγοστές κοινότητες, σαν τήν Μπαμπακού κτλ., που όσο κι άν τις κρατούνε κα, περιορισμένες θά διής ποιό είναι τó άληθινό ψυ